

5. Eesti kultuurimuutused avatud maailmas

Marek Tamm

Peatüki kolm peamist sõnumit

1. Põhiseadus sätestab eesti kultuuri säilimise ja arendamise Eesti riigi ühe peamise ülesandena. Riigi tasandil on seda ülesannet tihti mõistetud kitsalt, üksnes kutselise ja rahvakultuuri riikliku toetamisena. Eriti praeguses avatud maailmas, kus ideed ja inimesed rändavad Eestist välja ja sisse üha suuremal määral, vajab eesti kultuur märksa avaramat vaadet. Oluline on selle käsitlemine teravikliku tähendusloome süsteemina, mis hõlmab kõike seda, kuidas Eesti inimesed ennast ja teisi mõistavad ning mõtestavad. Eesti kultuur on seda elujõulisem ja ligitõmbavam, mida rikkalikumad on tähendusloome võimalused ja vahendid, mida mitmekülgsemalt suudame kiiresti muutuva maailmaga suhestuda.
2. Nüüdismaailma iseloomustab tihe põimitus ja aktiivne kultuurisuhtlus, mis seab Eesti-suguse väikese ja avatud kultuuri suure ülesande ette, kuidas mitmekesistada Eesti inimeste kultuurikogemust, suurendada meie kultuurilist suhtlusvõimekust ja arendada digiajastusse sobivaid kultuurilisi väljendusviise – uusi kultuurikeeli. Samal ajal on oluline edendada meie kultuurilise eneseanalüüsi võimekust, saada juurde teadmisi nii eesti kui ka teistest kultuuridest ehk teisisõnu suurendada meie kõigi üldkultuurilist kirjaoskust.
3. Digikultuuril on hariduse, osaluskultuuri, kultuuri-pärandi jt valdkondade arengus järjest suurem roll. Nii peame e-Eesti senise edu hoidmiseks ja uute digitehnoloogiliste võimaluste täielikumaks kasutamiseks pöörama digikultuurile riiklikul tasandil senisest rohkem tähelepanu ja seda enam toetama. Sarnaselt riigi e-teenustega loob kultuuri digistumine paremad eeldused hargmase Eesti edukaks toimimiseks. Arenguhüppeks on seetõttu vaja digikultuuri valdkonda süsteemselt arendada, seniseid teadmisi ja asjatundjaid riigi tasandil koondada.

Teema raamimine

Eesti riik määratleb ennast põhiseaduslikult keele, kultuuri ja rahvuse säilitajana. Seega eeldab riigi arengu ja muutuste igakülgne analüüs vältimatult kultuurimuutuste ja arengusuundade eritlemist. Kuid kultuur on mitmetähenduslik termin, mis on aja jooksul ise muutunud (vt Raud 2013, Tamm 2016). Selles peatükis on mõtestatud Eesti viimaste aastate kultuurimuutusi selle

sõna kõige avaramas mõttes. Tähelepanu keskmes pole saavutused kaunites kunstides või nihked kultuuritarbimises, vaid eesmärk on sõeluda muutusi kohalikus tähendusloomes, selles, kuidas me ennast eestlastena kultuuriliselt määratleme, mida minevikust mäletame, mismoodi teisi kultuure ja ümbritsevat mõtestame.

Siinkohal on lähtutud aluseeldusest, et inimene on tähendusi otsiv, loov ja vahendav liik, et inimene ei ole üksnes füüsilise, vaid ka sümbolse maailma elanik. Saksa filosoof Ernst Cassirer on selles seoses õnnestunult kirjutanud: „Keel, müüt, kunst ja religioon on selle maailma osad. Need on mitmesugused lõimed, mis kokku moodustavad sümbolite võrgustiku, inimkogemuse tihedakoelise kogumi. Igasugune inimese mõtte ja kogemuse areng täiustab ja tugevdab seda võrgustikku.“ (Cassirer [1944] 1999: 46–47.) See inimest nii üksiti kui ka ühiskonnaliikmena ümbritsev „sümbolite võrgustik“, ühine tähendusloome ruum, mis loob võimalused enese määratlemiseks, teistega samastumiseks ja nendega suhtlemiseks, ei püsi aga kunagi paigal, vaid on pidevas teisenemises. Teisenemiste tempo oleneb suuresti kultuuri avatuse astmest ja muutustest väliskeskkonnas.

Üldise arengu sõiduvees on Eesti kultuuriruumis viimasel veerandsajandil toimunud suured ja kiired muutused, millest üks olulisemaid on plahvatuslikult kasvanud kultuurivahetuste ja -ülekannete hulk. Seda protsessi on võimendanud üleilmastumine, eeskätt maailma üha tihedam põimumine infotehnoloogilise edenemise tõttu. Viimastel aastatel on uute ideede, vormide ja leiutiste piiriülest rändlemist täiendanud aina ulatuslikum inimeste ränne, mis on andnud alust rääkida üleilmse rändeajastu saabumisest. Avatud väikekultuurina on Eesti allutatud seega väga mitmesugustele mõjudele, nii ideede, asjade kui ka inimeste elavale liikumisele, mis suuremal või vähemal määral on ümber kujundamas meie senist kultuurikeskkonda. Kõige krooniks on digitehnoloogia väga kiire areng kaotanud suure osa tavapära piiridest, mis on ühel kultuuril lubanud ennast ruumiliselt määratleda. Digiajastu tähendusloome erineb mitmes osas varasemast, korraga on võimalik aktiveerida nii ulatuslikke kultuurivaramuid (digitud kultuuripärandid) kui ka osaleda kultuurideüleses tähendusloomes (internet ja selle võimalused).

Eesti kultuurimuutuste mõtestamisel pakub head tuge Tartu–Moskva koolkonnas väljatöötatud semiootilise kultuuriteooria mudel, mis lähtub arusaamast, et kultuuri saab käsitada paljumeelse tähendusloome süsteemina, milles kõrvuti loomulike keeltega eksisteerivad nendel põhinevad kultuurikeeled (Lotman 1990, 2002). Keel ei ole semiootilisest vaatenurgast üksnes suhtlusvahend, vaid maailma vormiv, modelleeriv märgisüsteem. Nii nagu inimkeel (rahvuskeel) kujundab ümbritsevat teatud kindlal moel, varustab seda erinevate tähendustega, nii teevad seda samuti kultuurikeeled (sh kunsti-, kirjanduse-, filmi- jne keeled). Kultuurikeelte muutumine ja nende uued vahekorrad

toovad kaasa meie maailmapildi teisenemise, uued viisid ennast ja ümbritsevat mõista. Samal ajal tähendavad muutused kultuurikeeltes harva seda, et üks keel tuleb teise asemele, pigem on tegemist varasemate vahekorradade ringivaatamisega, uute põimingute kujunemisega.

Arvestades Eesti kultuurimuutuste ulatust ja radikaalsust viimasel paaril kümnendil, ei ole nende vähegi ammendav analüüs siinkohal mõeldav. Seega on tehtud teadlik valik konkreetsete küsimuste kvalitatiivsele uurimisele, lähtudes eeldusest, et üksikosade süvendatud vaatlus lubab teha järeldusi ka terviku kohta. Peatüki peamine eesmärk on mõista ja mõtestada valitud näidete abil olulisemaid kultuurimuutusi taasiseseisvas Eestis, pöörates põhitähelepanu ühiskonna kiirest arenemisest, infotehnoloogilistest uuendustest ja välismõju suurenemisest tingitud muutustele. Põhjendatult võib väita, et kiired kultuurimuutused viimastel kümnenditel teevad Eestist tänuväärse „labori“, kus testida ja edasi arendada olulisi kultuuriteoreetilisi teemasid: kultuurilise enesekirjelduse dünaamika, „oma“ ja „võõra“ vahekord, uute kultuurikeelte esiletõus ja põimingud, kultuurimälu teisenemine, tähendusloome vahendite uuenemine jne.

Artiklite kokkuvõte

Juri Lotman on õpetanud, et kultuuril on loomupärane võime enesekirjelduseks, mis lubab kultuuril luua endast mudeleid ja lülitada oma mällu käsituse iseendast kui tervikust (Lotman 1999: 42). Ka „eesti kultuur“ ei ole midagi etteantut ega püsivat, vaid me kõik loome seda kultuuri oma tegevuse käigus iga päev, sh uute kultuuriliste enesekirjelduste kaudu.

Peatüki esimeses artiklis „Eesti kultuuri muutuvad enesemääratlused“ analüüsibki Tõnu Viik Eesti avalikus käibivaid kultuuridefinitsioone, nende omavahelisi suhteid ja ajas muutumist, pöörates eraldi tähelepanu sellele, kuidas mõista eesti kultuuri avatuse ja suletuse dilemmat. Kuigi eesti kultuuri hoidmine ja arendamine on põhiseaduslik põhimõte, ei valitse sugugi üksmeel selles, mida eesti kultuuri all silmas pidada. Artiklis on ilmekalt esile toodud ametlikes dokumentides käibivate kultuurimääratluste ühildamatus, kultuuri käsitamine sageli kitsas, kutselise kunstiloome tähenduses, mitte avaras, põhiseaduslikus mõttes eestlastele iseomase käitumis- ja mõtteviisina. Eesti eesmärk peaks aga olema nimelt eesti kultuurikeskkonna üldine arendamine, meie tähendusloome vahendite ja võimaluste suurendamine, mitte üksnes kutselise loometöö ja rahvakultuuri toetamine.

Kuidas suhtume võõrastesse, kuidas mõtestame oma minevikku, kuidas kohaneme uute tehnoloogiatega, kuidas osaleme avalikus elus – kõik see kujundab meie kultuurikeskkonna iseloomu. Tähendusloome kestlikkus

ja mitmekesisus on inimarengu üks väga olulisi näitajad, mis on senistes analüüsidest tihti tagaplaanile jäänud. Eesti kultuur on seda tugevam, mida avaramad on selle tähendusloome võimalused, et aktiivselt ja adekvaatselt suhelda teiste inimeste, kultuuride ja muutuva maailmaga meie ümber. Avatud väikese kultuurina on Eestile väga tähtis tõlke- ja tõlgendamisevõime avardamine, kultuuriülekanne väärtustamine ja dialoogivõimekuse arendamine.

Peeter Torop käsitleb artiklis „Eesti kultuurikeelte identiteet ja muutumine“ Eesti kultuurikeelte identiteeti ning dünaamikat „oma“ ja „võõra“ teljel ning kultuurisest suhtlust ja ka suhestumist välismõjudega. Kuu- ludes avatud maailma, eeldab Eesti kultuuriidentiteedi hoidmine toimivat kohaliku ja rahvusvahelise kultuuri dialoogi. Kui eri kultuuridest inimeste dialoog ei toimi ja vastastikune mõistmisvõime on piiratud, siis on tulemuseks kultuurikonfliktid, eriti tänapäeva rändeajastul. Artiklis on esile toodud, kuidas teiste kultuuride mõistmine eeldab kultuuri enesemõistmist, suutlikkust iseennast kirjeldada ja analüüsida. Eesti kultuuri sisediaaloo- gi ja väljapoole avatust pärsib kultuurikriitika ebapiisav hindamine ja õpetamine, kasin kultuuriline kirjaoskus, mis omakorda on seotud humanitaarhariduse vähese väärtustamisega. Ajal kui lihtsamad tööd antakse järjest rohkem robotitele, vajab tööturg üha enam loovaid ja teisi keeli ning kultuure tundvaid inimesi.

Eesti ettevõtted muutuvad järjest hargmaisemaks, mis eeldab nii ettevõtjatelt kui ka töötajatelt aina paremat ja ulatuslikumat kultuuridevahelist suhtlusoskust. Kultuurikeelte ja –suhtluse kiiret arengut aga ei ole seni toetanud kriitilise tagasiside ja kultuurianalüüsi sama kiire areng. Seetõttu võib Eesti kultuuri arengut pidur- dada vähene võimekus end iseendale arusaadavaks teha, sh oma käekäiku teadlikult kujundada. Tänapäeva Eesti üks väljakutseid seisneb seega selles, kuidas mitmekesistada oma kultuurikogemust, parandada kultuurilist suhtlusvõimekust ja arendada uusi kultuurikeeli, suutes samal ajal edendada kultuurilise eneseanalüüsi võimekust, suurendades kultuurilisi eksperditeadmisi ja ühiskonnaliikmete üldkultuurilist kirjaoskust.

Peatüki kolmandas artiklis „Eesti mälu kultuuri avanemine“ keskendub Eneken Laanes konkreetsete filmide ja kunstiteoste näitel eesti kultuurimälu muu- tumise uurimisele, seades tähelepanu keskpunkti koha-liku kultuurimälu avanemise üleilmsete muutuste tõttu. Artiklis avanevad hästi need probleemid, mis kaasnevad kultuurilise kirjaoskuse puudumisega avatud maailmas, olgu see seotud holokausti või praegu Euroopas rulluva rändekriisiga. Hästi on teada, et kultuuri järjepidevust ja sidusust aitab tagada kultuuri mäletamisvõime, suutlik- kus salvestada ja töödelda mitmesugust tähenduslikku teavet. „Selles mõttes võib kultuuriruumi määratleda kui teatud ühismälu ruumi, s.t ruumi, mille piirides mingid ühised tekstid võivad säilida ja aktualiseeruda,“ nagu Juri Lotman kirjutab (2013: 1731).

Kultuurimälu kõige olulisemad meediumid on kirjandus, film, kunst, arhitektuur, ajalookirjutus. Kultuurimälu loogika ja selle muutumise uurimine annab võimaluse mõista, miks mõned minevikunähtused pälvivad kultuuris tähelepanu ja väärtustamist, teised aga mitte. Nagu artiklis osutatakse, on eesti uuemat kultuurimälu, eriti seoses 20. sajandi traumaatiliste sündmustega, nagu küüditamine ja vangistused, iseloomustanud suunatus väljapoole, erineval moel on püütud oma traagilist minevikukogemust tõlkida arusaadavaks laiemale maailmale. Sealjuures on seda nihet toetanud globaalsed muutused rahvaste üleses mälukultuuris, esmajoones suurem rõhk ohvrite mälestusele ja inimsusvastastele kuritegudele, olgu need eestlaste põgenemine läände 1944. aastal või praegu Süürias rulluv kodusõda, mis on toonud kaasa Euroopa põgenikekriisi.

Vastastikuste mälu traumade mõistmine on eri päritolu inimeste omavahelise suhtluse alus. Selle nihke käigus, vastasmõjus rahvusvaheliste mäluvormidega, on eesti kultuurimälu aga omandanud uue iseloomu: selle kese on nihkunud vastupanu ja kangelaslikkuse rõhutamiselt üksikinimese kannatustele, mille põhjustasid küüditamised jt repressioonid. Päris viimase arenguna saab aga esile tuua kultuurimälu uue suunatuse sissepoole, kasvava huvi ja vajaduse mõtestada üleilmises kontekstis Eesti ühiskonna sisemisi probleeme, sh põgenikekriisiga seotud inimlikke kannatusi. Vastse väljakutsena on esile kerkinud vajadus rikastada eesti kultuurimälu erinevate kultuuriliste ja rahvuslike kogukondade mälu, luua uusi ja mitmekesiseid dialoogivõimalusi erinevate minevikukogemuste, kultuuri-keelte ja kultuuride suhtluse pinnal.

Neljandas artiklis „Eesti digikultuuri poliitika rahvusvahelises ruumis: areng ja kitsaskohad“ on keskpunktis eesti kultuuri digistumine kui viimaste aastate keskseid kultuurimuutusi ja sellega seotud riiklik poliitika. Nagu Indrek Ibrus artiklis näitab, on digiajastu saabumine loonud kultuurimälu arenguks sootuks uued väljavaated, sest veel nähtavas tulevikus võib saada teoks plaan digida kõik või vähemalt suurem osa eesti kultuuripärandist, muutes selle korraka nii kõigile mugavalt kättesaadavaks kui ka avades selle uuteks tõlgendusteks ja edasiarendusteks. Digipöörde mõju tähendusloome võimalustele ja vahenditele aga on muidugi suurem ja sügavam kui üksnes kultuuripärandi tähelepanu keskmesse seadmine ja sellele ligipääsu tagamine.

Digikultuur on olemuselt piiriülene, mistõttu võib see avardada eesti kultuuriruumi, sobida virtuaalseks tähendus- ja identiteediloomeks eestikeelsetele diasporaakogukondadele. Samuti saab digikultuur kaasa aidata kultuuri väljendusvormide mitmekesistamisel, kultuurikeelte põimimisel, tekstide, helide ja piltide sünteesimisel, osalusvõimaluste suurendamisel, levi- võimaluste avardamisel jne. Kuid nagu artikkel näitab, nõuavad digikultuuri võimalused riiklikul tasandil senisest suuremat tähelepanu ja teadvustamist.

„Digipööre“ kultuurivallas on olnud tõenäoliselt sedavõrd kiire ja laiaulatuslik, et riigi kavad ja poliitika ei ole jõudnud sellega sammu pidada. Need võimalused, mida digikultuur pakub haridusele, loomemajandusele, kultuuripärandile, osaluskultuurile jne, alles ootavad Eestis kasutamist ja arendamist, eriti riigi ja erasektori mõtestatud koostöös. Esimese sammuna on vaja koondada asjaomane pädevus, asutada digikultuuri arenduskeskus, mis lubaks asuda valdkonna süsteemsele ja teadmispõhisele arendamisele. Tähtis on osaleda Euroopa Liidu aruteludes, et kujunev digitaalne ühiskond tagaks kultuurilise mitmekesisuse ja ligipääsu kultuuri-teenustele ka väikeriikides nagu Eesti.

Peatüki viiendas artiklis „Maaelu muutuv tähendus ja väljaränne“ analüüsib Aet Annist maapiirkondades elavate inimeste silme kaudu ääremaa tähenduse muutumist ja selle seost eestlaste väljarändega. Kiired muutused ühiskonnas on viimastel aastatel mänginud ringi sotsiaalseid rolle, andnud uue tähenduse nii maa- ja linnaelu vahekorrale kui ka kodu- ja väliseesti suhetele. Pärast iseseisvuse taastamist muutus täielikult suhtumine maaellu Eesti tähendusmaastikul. Turumajandusele üleminek mõjutas negatiivselt äärealasid ja olukorda ei muutnud paremaks regionaalpoliitikas rakendatud meetmed. Seetõttu tunnevad maaelanikud „sümboolset ilmajätust“ Eestis positiivsetest muutustest ja arengust, mille kõige ilmsel tulemus on see, et viimastel aastatel on maalt välismaale lahkunud pea kaks korda enam inimesi kui linnast.

Artiklist selgub, et väljarände põhjuseid ei tule otsida üksnes sotsiaal-majanduslikest teguritest, vaid niisamuti inimeste elukeskkonnaga seotud tähenduste teisenemisest, mille tagajärg on soov rände abil oma sümboolset positsiooni parandada. Väljaränne on pakunud võimaluse siduda oma elu positiivse tähendusega paikadega, isegi kui sotsiaalses plaanis ei ole inimeste elujärg välismaal tingimata paranenud. Maailm on aga muutlik ja sisserändajate kuvand mitmes Euroopa riigis, eriti Ühendkuningriigis, kus artikli autor uurimismaterjali kogus, sattunud viimastel aastatel löögi alla. Ka Ühendkuningriigi otsus Euroopa Liidust lahkuda, mis tehti selle inimarengu aruande kirjutamise ajal, ilmestab hästi muutunud suhtumist sisserändajatesse. Seega on kujunemas oht, et paljud Eestist väljarännanud inimesed seisavad silmitsi uue „sümboolse ilmajätuga“, negatiivse sildistamisega. Eestil seisab ees väljakutse, kuidas muutuda paigaks, mis suudab hinnata väljarännanute kogemust võimalikult laias ulatuses ja olla piisavalt ligutõmbav, et muuta negatiivne rändesaldo positiivseks.

Kokkuvõte

Pärast iseseisvuse taastamist ja „tagasipöördumist Läände“ (Lauristin *et al.* 1997) on Eesti üha tihedamalt lõimunud laiemasse maailma, mis omakorda on viimastel aastatel aina enam põimunud ja kokku tõmbunud, eeskätt infotehnoloogiliste ja majanduslike muutuste tõttu ning saabunud rändeajastuga. Selles kahetasandilises protsessis on väga kiiresti teisenenud Eestis varem juurdunud kultuurilised tõekspidamised, oma ja võõra, uue ja vana, mineviku ja tuleviku, maa ja linna tähenduslik vahekord. Inimarengu aruande selles peatükis on nimetatud neid tähendusloome teisenemisi „kultuurimuutusteks“ ja analüüsitud viiest konkreetsest vaatenurgast.

Kui soovime sügavuti mõista muutusi Eesti inimarengus, siis ei ole pääsu tähendusloome tähtsamate muutuste selgitamisest. Peatüki artiklitest nähtub, et viimasel paaril kümnendil on muutunud see, kuidas me ennast eestlastena kultuuriliselt määratleme, kuidas suhestume teiste kultuuridega, milline on kultuurikeelte vahekord, kuidas mäletame oma minevikku, millised on meie tähendusloome vahendid ja millise tähenduse anname elule maal, linnas või välismaal. Kõigi nende väga erinevate teemade käsitus näitab, kui tähtis on meie kultuurilise kirjaoskuse ja suhtlusvõimekuse paranemine mitte ainult kitsas mõttes eesti kultuuri säilitamiseks, vaid laiemalt sotsiaalse sidususe, hargmaise eluviisi, piiriülese majanduse ja tehnoloogilise arengu toetamiseks.

Väikese avatud kultuurina on Eestile eluliselt oluline suuta adekvaatselt vastata üha uutele väljakutsetele, mida tänapäeva maailm pakub, säilitades samal ajal teadlikkuse nii oma kultuurilisest eripärast (isesus) kui ka järjepidevusest (samusus). Peatüki artiklites on selgelt viidatud tõsiasjale, et iga kultuuri kestlikkus ja dialoogivõimekus olenevad selle kultuuri enesemõistmise võimest, seesmisest enesekindlusest, tähendusloome vahendite ja võimaluste mitmekesisusest. Eesti kultuur vajab poliitikat, millega peale kutselise ja rahvakultuuri toetamise panustatakse kultuurilise tõlgendusvõime suurenemisse (kultuuriline eksperditeadmine), uute tähendusloome võimaluste süsteemsesse arendusse (digikultuur) ja kultuurilise mitmekesisuse ning dialoogivõimekuse kasvu.

Igasugune kultuurianalüüs, sh sinne Eesti kultuurimuutusi käsitlev peatükk, on ühtlasi kultuuri eneseanalüüs, osa kultuuri nn autokommunikatsioonist (Lotman 1973). Peeter Torop (2011: 8) on selles seoses hästi välja toonud kultuurianalüüsi tähtsuse ühiskonna arenguks: „Kultuur saab end mõista vaid pideva enese-kirjeldamise ja lakkamatu enesemõistamise kaudu. Humanitaar- ja sotsiaalteaduste kui tagasisideteaduste üks missioone ongi tagada kultuurile enesemõistmise võime. Enesemõistmiseta puuduks kultuuril identiteet,

ilma identiteedita on aga raske luua dialoogi ümbritseva maailmaga, teiste kultuuridega – olla ühtaegu dialoogivõimeline ja vaimselt sõltumatu.“ See peatükk on oma ülesande täitnud, kui aitab veidigi kaasa eesti kultuuri paremale (enese)mõistmisele ja suuremale dialoogivõimele kiiresti muutuva maailmaga.

Viidatud allikad

- Cassirer, E. (1999). Uurimus inimesest: Sissejuhatus inimkultuuri filosoofiasse. Tartu: Ilmamaa.
- Lauristin, M., Vihalemm, P., Rosengren, K. E., Weibull, L. (eds.) (1997). *Return to the Western World: Cultural and Political Perspectives on the Estonian Post-Communist Transition*. Tartu: Tartu University Press.
- Lotman, J. (1973) – Ю. М. Лотман, О двух моделях коммуникации в системе культуры. – Труды по знаковым системам 6, 227–243.
- Lotman, J. (1990). Kultuurisemiootika. Tekst – kirjandus – kultuur. Tallinn: Olion.
- Lotman, J. (1999). Semiosfäärist. Tallinn: Vagabund.
- Lotman, J. (2002). Kultuuri fenomen. – Akadeemia, 12, lk 2644–2660.
- Lotman, J. (2013). Mälu kulturooloogilises valguses – Akadeemia, 10: 1731–1735.
- Raud, R. (2013). Mis on kultuur? Sissejuhatus kultuuriteooriasse. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.
- Tamm, M. (koost.) (2016). Kuidas uurida kultuuri? Kultuuriteaduste metodoloogia. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.
- Torop, P. (2011). Tõlge ja kultuur. Tartu, Tallinn: Tartu Ülikooli Kirjastus.